

У спеціалізовану вчену раду ДФ 74.844.007
Уманський національний університет садівництва

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата економічних наук, доцента

Сегеди Сергія Андрійовича на дисертаційну роботу

Бленди Наталії Олександрівни на тему:

«Формування стратегії розвитку продовольчого комплексу»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань

05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка

Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з напрямками виконання науково-дослідних робіт

Забезпечення населення якісними продуктами харчування є одним з головних напрямів соціально-економічного розвитку будь-якої держави. Трансформаційні процеси в національній економіці, інтеграція України до європейського економічного простору, глобалізація світових процесів, поява нових викликів і загроз все більше актуалізують питання продовольчої безпеки та вимагають нових підходів до її вирішення. Сучасна система забезпечення населення продовольством є складною та глибоко інтегрованою, такою, що розвивається в умовах високої конкуренції, швидких і важкопрогнозованих ринкових змін, інтенсивної модифікації товарних ринків, накопичених десятиліттями невирішених проблем в аграрному секторі.

В Україні є всі об'єктивні передумови для створення високорозвиненої індустрії продуктів харчування, спроможної задовольнити внутрішні потреби в продовольстві та забезпечити значні валютні надходження від його реалізації на світовому ринку. Продовольчий комплекс України наразі переживає складний період структурної трансформації, характеризується накопиченням нерозв'язаних проблем, обумовлених загальною соціально-економічною кризою, помилками в аграрній політиці, які гальмують розвиток

і погіршують становище. Стратегічний розвиток продовольчого комплексу полягає у створенні єдиного економічного простору та гармонічного розвитку всіх галузей, підприємств та окремих виробництв – суб'єктів продовольчого комплексу на основі їх оптимальної спеціалізації та структуризації, використанні ресурсного потенціалу та створенні конкурентних переваг. За означених обставин всебічне дослідження методичних підходів та інструментарію формування стратегії розвитку продовольчого комплексу з системних позицій набуває особливої ваги й актуальності, що і підтверджує правомірність обрання теми дисертаційної роботи Бленди Н.О.

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Уманського національного університету садівництва за темою «Теоретико-методологічні та прикладні засади соціально-економічного розвитку аграрної сфери економіки України в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0116U003210), у межах якої автором досліджено теоретичні та методичні основи формування стратегії розвитку продовольчого комплексу, проаналізовано його потенціал і сучасні тенденції, обґрунтовано стратегічні напрямки розвитку продовольчого комплексу з метою підвищення продовольчого забезпечення населення України.

Ступінь достовірності й обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Сформульовані в дисертаційній роботі наукові положення, висновки і практичні рекомендації мають високий рівень обґрунтованості і достовірності, що підтверджується ретельним опрацюванням широкого кола наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених з теми дисертаційної роботи; використанням реальних статистичних даних та інформаційних джерел; застосуванням як загальнонаукових, так і специфічних методів наукового дослідження. Для досягнення окресленої мети й вирішення поставлених завдань використано систему загальнонаукових та спеціальних методів (абстрактно-логічний, монографічний; діалектичний метод пізнання; групування, узагальнення й

формалізації; економіко-статистичний; економіко-математичний; методи стратегічного аналізу та інші).

Структура і зміст дисертації визначається її метою і спрямована на комплексне вирішення взаємозалежних та взаємопов'язаних завдань. Кількість і перелік завдань є цілком достатніми для досягнення мети. Розв'язання кожного з них має науковий результат різного ступеня новизни. Робота збагачена цифровим та ілюстративним матеріалом, що значно полегшує сприйняття аналітичних досліджень та висновків. Висновки та рекомендації дисертації відповідають її змісту і підтверджують глибину й методичну оригінальність виконаних досліджень.

Інформаційно-фактологічним базисом слугували законодавчі та нормативні акти України, офіційні дані міністерств та відомств України, Державної служби статистики України, наукові розробки, монографії та публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників, інформаційні ресурси мережі Internet, а також узагальнення та спостереження автора.

Основні наукові тези дослідження, пропозиції і висновки доповідались та обговорювались на 21 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. У дисертаційній роботі автором отримано нові науково обґрунтовані результати, що удосконалюють механізми формування стратегії розвитку продовольчого комплексу. Новизна отриманих результатів дослідження підтверджена відповідною апробацією у фахових наукових виданнях.

Наукова новизна положень і результатів, одержаних особисто здобувачем та поданих на захист

У результаті вирішення поставлених в дисертаційній роботі завдань автором отримано ряд наукових положень і висновків, які містять наукову новизну:

– уточнено авторське трактування поняття «продовольчий комплекс», що, на відміну від інших визначень, розглядається як система взаємозалежних

галузей, підприємств і окремих виробництв, які поєднані виробничо-економічними зв'язками, основним завданням яких є збалансоване, економічно та фізично доступне забезпечення населення продовольством у відповідності до норм раціонального харчування (с.28-34), що дозволяє обґрунтувати функціонально-галузеву структуру продовольчого комплексу, яка, на відміну від існуючих, включає три комплексні функціональні блоки: забезпечувальний, виробничий та продовольчий ринок, що взаємодіють між собою і пов'язані із зовнішнім середовищем вхідними та вихідними потоками;

– удосконалено теоретико-методичні підходи до оцінки функціонування продовольчого комплексу, в частині виокремлення таких об'єктів дослідження: природно-ресурсного потенціалу; сучасного стану та рівня розвитку продовольчого комплексу; рівня продовольчого забезпечення та продовольчої безпеки, що дозволить більш повно врахувати їх взаємозв'язок та взаємозалежність у формуванні якісних особливостей об'єкту дослідження (с.43-46);

– доповнено матрицю PEST-аналізу чинників макросередовища функціонування продовольчого комплексу блоком «Global Problems/ Глобальні проблеми», що охоплює проблеми економічної, енергетичної, демографічної, соціальної, екологічної та інших сфер людського існування, які через вплив на зміну факторів зовнішнього середовища формують відповідні зміни у внутрішньому середовищі (с.62-64; 154-156);

– здійснено комплексну діагностику продовольчого комплексу на основі обґрунтованої системи показників щодо внутрішніх ресурсів, резервів та наявного потенціалу з метою оцінки продовольчого забезпечення, виявлення регіональних особливостей та визначення заходів направлених на реалізацію продовольчого потенціалу України (с.70-95);

– обґрунтовано методичний підхід до зонування регіонів за показниками споживання продовольства населенням у частині врахування окремих його видів (м'яса ВРХ, плодів та овочів) та поділу на регіони із високим, середнім і низьким рівнем споживання, що дозволило виявити основні чинники

споживання (грошові доходи населення, середній розмір домогосподарства, частка витрат на продовольчі товари у загальних витратах) та визначити комплекс заходів, спрямованих на подолання регіональних диспропорцій (с.117-124);

– розроблено інструментарій гармонізації стратегічних напрямів розвитку продовольчого комплексу на основі PEST і SWOT-аналізу в частині селективної підтримки виробництва дефіцитних видів продовольства та підтримання рівня споживання вразливих верств населення (с.154-156; 159-161);

– запропоновано науково-практичні рекомендації щодо вдосконалення механізму державного регулювання розвитку аграрної сфери та продовольчого комплексу України, спрямовані на удосконалення податкового законодавства, оптимізацію державної підтримки, регулювання ринкових механізмів та соціального забезпечення (с.182-186).

Значущість результатів дисертаційного дослідження для науки і практики, рекомендації щодо їх використання

Сукупність поданих у дисертаційній роботі наукових результатів і рекомендацій має певне значення для подальшого розвитку методологічних основ та практики обґрунтування ринкових перетворень у національній економіці. Сформовані у дисертаційній роботі положення та отримані результати можуть бути основою стратегічного прогнозу ефективного розвитку та оптимального функціонування продовольчого комплексу.

Результати дисертаційного дослідження прийняті до використання в діяльності ТОВ «Берестівець» (довідка від 30.09.2020 р., № 184/1); ТОВ «Устя» (довідка від 08.10.2020 р., № 136); відділу розвитку сільських територій та захисту довкілля Уманської районної державної адміністрації Черкаської області (довідка від 28.10.2020 р., № 583/01-01) та в навчальному процесі викладання курсів: «Стратегія підприємства», «Державне регулювання економіки», «Національна економіка», «Стратегії розвитку

соціально-економічних систем» для студентів факультету економіки і підприємництва Уманського національного університету садівництва (довідка від 05.11.2020 р., № 01-10/851а).

Зазначене свідчить про те, що результати дисертаційного дослідження є суттєвим науковим внеском у вирішення проблем формування стратегії та стратегічного розвитку продовольчого комплексу.

Повнота викладу основних наукових результатів в публікаціях зарахованих за темою дисертації

Дисертаційна робота є наслідком особистого наукового пошуку здобувача. Провідні наукові ідеї, постулати та здобутки дисертації, запропоновані рекомендації і висновки опрацьовані автором індивідуально. Із опублікованих у співавторстві наукових розробок, використано лише ті думки, що виникли в результаті власних авторських розробок.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження опубліковано у 33 наукових працях, 12 з яких розкривають основний зміст дисертації, зокрема одна стаття – у періодичному науковому виданні держави, яка входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу, з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача, одна публікація – розділ колективної монографії з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача; 10 – у наукових фахових виданнях, а також 21 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 243 сторінки, у тому числі основного тексту – 193 сторінки. Робота містить 34 таблиці та 22 рисунки, з яких 6 таблиць та ілюстрацій займають повну

сторінку, 16 додатків. Список використаних джерел налічує 250 найменувань на 27 сторінках.

Наукове значення дисертації визначено постановкою мети і розв'язанням завдань, що полягають у поглибленні та обґрунтуванні якісно нових теоретико-методичних засад щодо формування стратегії розвитку продовольчого комплексу і розробки практичних рекомендацій щодо дієвості їх використання.

Теоретико-методичні підходи і висновки, які містяться у дисертації, можуть слугувати основою подальших досліджень в контексті формування стратегії розвитку продовольчого комплексу.

За своїм обсягом, структурою, повнотою викладення результатів дослідження та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам чинного Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01. 2017 р. № 40 зі змінами від 31.05.2019 р.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи.

Позитивно оцінюючи в цілому рівень розробки наукових і методичних положень, обґрунтованість висновків і пропозицій, у дисертаційній роботі Бленди Н.О. є певні висновки й твердження, які можна віднести до дискусійних і таких, що потребують додаткових пояснень та уточнень, зокрема такі:

1. При дослідженні в дисертаційній роботі сучасних підходів до наукової дефініції «розвиток» (с.57-58) автор визначає її сутність ґрунтуючись лише на кількох трактуваннях українських вчених-економістів. Крім того, не зовсім зрозуміло яку категорію «розвиток» досліджує автор – економічну, філософську, психологічну, соціальну.

2. Однією з ключових позицій представленої дисертаційної роботи є пропозиція автора включити до матриці PEST-аналізу блоку «Глобальні проблеми». На нашу думку дана пропозиція є дискусійною оскільки у роботі відсутнє обґрунтування критеріїв віднесення зовнішніх чинників саме до

вказаного блоку.

3. Дещо дискусійним є твердження здобувачки, що «розміщення і розвиток овочівництва, плодівництва та тваринництва в особистих господарствах населення викликані необхідністю самозабезпечення продуктами харчування» (ст. 89). На нашу думку, для більшості мешканців сільських територій ведення вказаних галузей сільського господарства є способом самозайнятості та забезпечення себе і своєї родини грошовими доходами.

4. В процесі дослідження автору варто було б більш детально дослідити наявність та щільність зв'язку між існуючою державною підтримкою аграрно-продовольчого сектору економіки та рівнем виробництва основних видів сільськогосподарської продукції та продовольства (с.70-90).

5. Розраховані і запропоновані автором прогнози розвитку продовольчого комплексу України на перспективу (с. 136-145), на нашу думку, потребують інституційного підкріплення – визначення ролі та місця держави у досягненні розрахованих параметрів.

6. Ми поділяємо думку автора про те, що однією з негативних тенденцій продовольчого комплексу в Україні в останні роки є поширення монокультури. Проте теоретичні або практичні розробки здобувачки щодо усунення наявної проблеми в роботі недостатньо опрацьовані.

7. Загалом погоджуючись з автором дисертації про важливість доходів населення в забезпеченні продовольством варто було б дослідити наявність та щільність зв'язку між зазначеними факторами. Адже крім грошових доходів на рівень споживання основних продовольчих товарів впливають обсяги імпорту продукції, індекс споживчих цін, рівень самозабезпечення та інші.

Вказані дискусійні положення не заперечують авторського права бачення шляхів вирішення наукової проблеми, не носять деструктивного характеру та не зменшують наукову та практичну цінність представленого дослідження.

Загальний висновок про наукову роботу дисертанта.

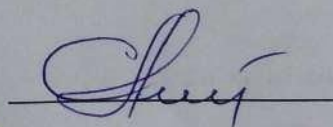
Дисертаційну роботу Бленди Наталії Олександрівни на тему: «Формування стратегії розвитку продовольчого комплексу» слід визнати завершеним науковим дослідженням, кваліфікаційною науковою працею, що містить положення наукової новизни, має теоретичне та практичне значення.

Дисертація за змістом відповідає спеціальності 051 Економіка. Тему дисертаційного дослідження цілком розкрито, поставлена мета в повній мірі досягнута, результати дослідження мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Дисертаційна робота на тему: «Формування стратегії розвитку продовольчого комплексу» відповідає вимогам пунктів 9, 10, 11, 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 06 березня 2019 р., а її автор – Бленда Наталія Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних
економічних відносин
Донецького національного
університету імені Василя Стуса

С.А. Сегеда

